

GEORG BRANDES

Hvad er dansk Folkekarakter?

Intet er vanskeligere end at sige noget Rigtigt om et helt Folks Karakter. Naar man forsøger paa at bestemme en Folkekarakter, øjner man Faldgruber allevegne. Der er næsten ikke nogen Dyd, som ikke ethvert Folk tillægger sig. Man prøve f. Eks. med Tapperhed. Er der noget Folk, der ikke anser sig for tappert, endog i fortrinlig Grad tappert?

Vil man prøve paa at give en Bestemmelse af det danske Folks Væsen, maa man begynde med Temperamentet. Det er upaatvivelig langsomt; man giver sig Tid. Og det er sindigt; man overiler sig ikke. Der ligger en vis Træghed i Folkekarakterens Grund. Den kan gøre et ugunstigt Indtryk; men den har gode Egenskaber i Følge, Modstandskraft, den Stædighed, der ikke er af det Onde, og den Udholdenhed, der utvivlsomt er af det Gode.

Temperamentet ytrer sig forskelligt paa Landet *og* i Hovedstaden. Der er dem, som finder Kjøbenhavneren livlig. Og Bondens Temperament er allevegne et andet end Arbejderens. Selv naar Arbejderen er doven, er han sjældent træg. Og i Reglen er han omvendt lærvillig.

Alligevel er vistnok det Indtryk rigtigt, at dansk Kraft i sit Væsen er Modstandskraft, altsaa inderst inde passiv, og at den i Reglen mangler den erobrende Evne. Ellers lod det sig ikke forklare, at Folk og Sprog aldrig har udvidet sig, men at Folket den Dag idag er saa faatalligt og Sproget saa lidet udbredt.

Man kan rimeligvis tillægge det danske Folk Taalmodets Dyd. Utaalmodighedens større Dyd synes det at savne. Det har baaret de usleste Regeringers Tryk og fundet sig i deres Fejlgreb uden et Opstandsforsøg, næsten uden tydelige Tegn paa Utilfredshed.

Naar man dernæst tillægger det danske Folk Udholdenhedens Dyd, nødes man til den Tilføjelse, at de, der stod som dets Repræsentanter overfor Omverdenen, ikke ganske sjældent har vist en næsten sindssvag Udholdenhed, hvor det havde været bedre at give efter i Tide. Danmarks Krig med England fra 1807-1814 er et stort Eksempel. Det danske Højres Kamp mod Venstre fra 1876-1901 er et beslægtet. Der er intet at beundre i den Stædighed, som beror paa Selvovertur.

Denne Stædighed overrasker, fordi der ved første Blik er saa meget Blødt i det danske

Naturel. Allerede Sprogets Udtale, der udvisker alle skarpe Kanter, giver et Indtryk af noget Blødt og Blødagtigt. Den typiske danske Holdning er ogsaa alt andet end stiv. Og den typiske danske Optræden er alt andet end formfuld. Men dersom man agter paa, hvad det er, der i Folkesagn og Mundheld fremhæves som Genstand for Beundring, kommer man til det Resultat, at det især er den uforstyrrelige (flegmatiske) Ro, der tager Alt koldsindigt, ikke lader sig imponere, forskrække eller forstyrre, men bliver ved sit og sætter sit igennem.

Denne Flegma er gerne krydret med Lune og Vid. Den bare, højtidelige Alvor er udansk. Patos er udansk. Og det danske Vid er ikke gnistrende, men lunt og stilfærdigt; det er muntert eller spydigt, skarpt eller spidst, det er ikke bredt overlegent som Englændernes Humor, end mindre lynende som Franskmændenes Esprit.

Der er Raahed paa Bunden af dette Folks Væsen som paa Bunden af alle andre Folks og hvert enkelt Menneskes. Men der er ingen Overdrivelse i den Paastand, at denne Raahed gennem lange Tidens fortsatte Kultur er yderlig formindsket, maaske mere end noget andet Steds. Træk af Raahed er de mindst paafaldende, de sjældnest forekommende i Danmark. Det hænger sammen med, at den elementære Oplysning er trængt saa dybt ned; det beror vel ogsaa paa, at et Hang til Dannelse efterhaanden har gennemtrængt saa at sige hele Folket. Dog i Forbindelse dermed staar sikkert ogsaa den paafaldende Mangel paa Udvidelsesevne; thi denne Evne synes at bero paa en ukultiveret Grundsum af ubevidste, animalske Kræfter – et halvt dyrisk Reservefond.

Da der ingen egentlig Brutalitet ligger i Folkets Væsen, saa har det heller ingen egenlig grove Laster, hverken Grusomhed eller Drukkenskab eller forbryderisk Letsind eller Dovenskab. Det har store Lyder, ingen store Laster. Da Folket er blevet lille, er det tillige blevet smaaligt. Da Folket skyr Yderligheder, er Middelmaadigheden altid populær. Da dets Handlekraft er svækket, er det forfaldet til Snak. Arvefjenden er Smaalighed og Vrøvl.

Disse Lyder er den Svages Lyder, forekommer ikke hos Folkestammer, der strutter af Selvfølelse og indre Styrke. Men de er forenelige med store Evner, og det er utvivlsomt, at det danske Folk i sin Lidenhed er et højtbegavet Folk.

Der er som sagt intet Folk, som ikke tillægger sig Mod. Dog er der Afskygninger i den Art af Mod, som Folkene hævder for sig. Der er Folkeslag, der (som Franskmændene og Svenskerne) fremhæver Dumdristigheden som Nationaltræk. Dumdristigheden er afgjort udansk; selv Dristighed er ikke særligt dansk. Det er meget betegnende, at af de to dansk-norske Søhelte er Tordenskjold, Eventyreren, Vovehalsen, norsk, Niels Juel, den sejrige

Admiral, den sejrrige Embedsmand, dansk.

Naar man forsøger at bestemme en Folkekarakter, kan man ikke være forsigtig nok; thi den skifter igennem Tiderne mere end det enkelte Menneskes Karakter. Der har været Tider, hvor Stridslyst, Grusomhed, Ordknaphed var danske Grundegenskaber. Og Tider, hvor kun det Bløde, Bollede, Udviskede, Jævne syntes dansk. Maaske vil der komme en Tid, hvor Form, Fasthed, Skarphed, Sluttethed, Energi staar for Sindene som typisk danske Ejendommeligheder.

De fleste Folkeslag tillægger sig som Grundlag for deres Intelligens den sunde Menneskeforstand, Englændernes *common sense*, Franskmændenes *sens commun*. Hollænderne anser med Rette sig selv for et i høj Grad forstandigt Folk. Dog er det ikke alle Folkeslag, som tillægger sig selv sund Menneskeforstand som Særeje eller som Karaktertræk. Af de romanske Folk vil Italienerne være tilbøjeligere til at tro sig et Forstandsfolk end Spanierne, og med Rette: der er noget typisk Italiensk i Machiavelli, noget typisk Spansk i Don Quijote. Polakkerne kender for godt deres Mangler til at tillægge sig Forstand som særlig Arvelod. Den tyske Fornuft har taget saa høj en Flugt i de sammenfattende Videnskaber, at Tyskeren hellere tillægger sig Fornuft end den blot opløsende og indtrængende Forstand. Af de nordiske Folk er Svenskerne neppe tilbøjelige til at tilskrive sig netop Forstandstrækket. Deres folkekæreste Nationalhelt var en Galning. Hvad Nordmændene angaar, er det vanskeligt med Sikkerhed at sige, om de betragter sig som særlig forstandige eller ej; men man fejler neppe ved at antage dem for utilbøjelige til at fraskrive sig nogen værdifuld Egenskab.

De Danske har et Hang til at tiltro sig selv den sunde Forstand, der synes at maatte have et trygt Grundlag i Temperamentets Ro og Koldsindighed. Om med Rette, maa staa hen. Vil man her gøre en Prøve, lader den sig bedst anstille ved en Betragtning af Folkeslagenes religiøse Forhold. Her er det f. Eks. hos Hollænderne paafaldende, at de allerede paa den Tid, da middelalderlige Aandstilstande raadede i Evropa, var gennemtrængte af Forstand; uden Hensyn til Kirkernes og Gejstlighedernes Indflydelse rundt om gav de alle Landes frie Tænkere Ly paa deres Grund. Et Vidnesbyrd om samme Ærefrygt for Intelligensen hos det hollandske Folk er den Omstændighed, at Bibelkritiken senere hen selvstændigt opstod hos det og dannede Skole ved Universiteter, saa man kan sige, der gaves en national-hollandsk Skole i den bibelske Oldtidsforskning.

Den eneste oprindelig danske Form af Religiositet er Grundtvigianismen. Og den grunder saaledes i Følelseslivet, at den lægger ringe Vægt paa Udvikling af Forstanden. Dens hele

national-religiøse System, der har sat Følelse og Fantasi i Bevægelse hos saa mange Danske i saa langt et Tidsrum, vilde have været ude af Stand til at slaa Rod, i Fald der fandtes et stærkt rationalistisk Anlæg i Folkeanden.

Den næste Form af Religiositet, der har slaaet an i Danmark, længe stadig har vundet Jordsmon og efterhaanden har vist sig betydeligt stærkere end Grundtvigianismen, den indre Mission, er i sit inderste Væsen forstandsfjendsk, og den overordenlige Udbredelse, den har faaet, viser endnu tydeligere, at den danske Folkeand paa sit nærværende Udviklingstrin i meget vide Krese er uimodtagelig for Fornuft, derimod i meget høj Grad modtagelig for religiøse Skræmsler, fantastiske Lærdomme og for en Tvang og Tugt, der tilintetgør Tankens Frihed og ikke blot den, men Livslyst og ejendommelig Enkeltpersonlighed.

Den store Modtagelighed for Oplysning og overhovedet for Kultur har medført en høj Udvikling af de kunstneriske Egenskaber hos det danske Folk. Dets hele Kunstdannelse har et sundt Grundlag, forsaavidt Prunkløshed er en grunddansk Egenskab. Men der er ikke langt fra Prunkløshed til Ægthed. Og Ægthed fører ved stigende Kultur til den ypperste Finhed. Literatur og Malerkunst i Danmark staar i dette Øjeblik som Vidnesbyrd om en Udvikling af den kunstneriske Finhed, der overgaar enkelte Hovedlandes.

Danske Essays

udkom første gang i Gyldendals Bibliotek 1-50, 1965.

Nu 2. udgave.

© 1965 by Gyldendalske Boghandel,

Nordisk Forlag A.S., Copenhagen.

Bogen er sat med Linotype Baskerville og trykt i

Gyldendals Forlagstrykkeri, København.

Printed in Denmark 1966.

16851